

Kvinnors frigörelse från familjen

En inblick i Japans familjestruktur och dess inverkan på befolkningsutvecklingen

Lovisa Karolina Segersvärd

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2022

Kvinnors frigörelse från familjen. En inblick i Japans familjestruktur och dess inverkan på befolkningsutvecklingen

Women's liberation from the family. An insight into Japan's family structure and its impact on population growth

Lovisa Karolina Segersvärd

Handledare: Izabel Nordlund, Sveriges lantbruksuniversitet, institution för stad och land
Examinator: Linus Rosén, Sveriges lantbruksuniversitet, institution för stad
Bitr. examinator: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, institution för stad

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling
Kurskod: EX0888
Program/utbildning: Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2022
Omslagsbild: Lovisa Karolina Segersvärd
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: familjestruktur, Japan, könsroller, befolkningsutveckling, avfolkning, landsbygd

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landsbygdsutveckling

Sammanfattning

Denna uppsats handlar om hur Japans familjestruktur har förändrats sedan slutet av andra världskriget samt dess möjliga påverkan på landsbygden. Undersökningen gjordes genom en litteraturstudie där en bok om avfolkningsproblematiken i Japan samt ett antal vetenskapliga artiklar skrivna av Japanexperter har använts. Uppsatsen ger en tydlig redogörelse för både japanska familjekonstellationer, historiska händelser och normer som sätter käppar i hjulet för förändring. Denna grundliga bakgrund av Japan som land med dess kultur är nödvändig för att ge läsaren möjlighet att på bästa sätt följa med i diskussionen. Då jag själv har erfarenhet av Japan och japansk kultur har jag i analysen delvis använt mina egna erfarenheter och observationer för att stödja mina analyser. Familjestrukturen har förändrats betydande sedan andra värld kriget och nutidens Japan står inför ännu mer förändring då många unga japaner försöker hitta sin plats i en global värld. Familjestrukturens förändring har haft en negativ indirekt påverkan på landsbygdens avfolkning då den moderna familjestrukturen har skiftat sitt fokus från att ligga på traditioner och förpliktelser till att fokusera på individens behov.

Nyckelord: familjestruktur, Japan, könsroller, befolkningsutveckling, avfolkning, landsbygd

Abstract

This essay is about how Japan's family structure had changes since the ends of World War II and its possibility to impact rural areas. The study was conducted as a literature review, a book regarding shrinking regions in Japan and a number of scientific reports written by Japan experts where used. The essay gives a detailed description on both Japanese family constellations, historic events and norms that puts the brakes on change. Giving a thorough background of Japan as a country and of its culture is of the essence as it is essential for the reader to be able to follow along in the discussion. As I myself have experiences of both Japan and its culture I will share some of my personal experiences and observations as to support the analyses I make. The family structure has changes immensely since World War II and modern Japan is in for a lot more change as young Japanese people are trying to find their place in the global world. The family structure has had a negative but indirect effect on the shrinkage of rural areas as the modern family structure has shifted its focus from traditions and obligations to instead focus on individual needs.

Keywords: family structure, Japan, gender roles, demographic growth, depopulation, rural

Innehållsförteckning

1.	Inledning	5
1.1	Disposition	6
2.	Syfte och frågeställning.....	7
2.1	Frågeställning	7
2.2	Avgränsning.....	7
2.3	Relevans	8
3.	Metod.....	9
4.	Litteratur	11
5.	Material.....	13
5.1	Japans traditionella familjestruktur	13
5.2	Historiska faktorer som har bidragit till familjestrukturens förändring	15
5.3	Japans nutida familjestruktur.....	18
5.4	Normer som sätter käppar i hjulet	20
5.5	Japans landsbygd	21
6.	Teori	24
6.1	Könsroller och normer	24
6.2	Demografisk transitions modell	26
7.	Diskussion	28
7.1	Normer och att försöka göra sig fri från dem.....	28
7.2	Vilket DTM steg befinner sig Japan i?	33
7.3	Familjestrukturens påverkan på landsbygden	34
8.	Avslutande reflektion	36
9.	Referenser	38
9.1	Elektroniska källor.....	38

Tack 42

1. Inledning

Japans står inför en kris. Likt stora delar av västvärlden industrialiserades Japan på 1960-talet, vilket medförde en urbanisering som i sin tur har bidragit till att också antalet landsbygdsbor har minskat (Matanle et al. 2011). Den avfolkning som påbörjats under 60-talet har fortsatt och idag syns konsekvenserna av detta tydligt då byar på flera håll i Japan växer igen (ibid). Matanle et al. (2011) beskriver hur många unga flyttat in till städerna för utbildning och lämnat den äldre generationen ensam på landsbygden vilket resulterat i att vegetationen tar över (då många av de äldre inte orkar hålla efter sina marker), skolor läggs ner (till följd av att det inte finns så många barn kvar på orterna) och invasiva arter som apor och vildsvin förstör odlingar och attackerar äldre. Den minskning av landsbygdsbefolkningen är dock inte längre ett isolerat problem utan sedan 2005 har hela Japans befolkning kontinuerligt minskat (PwC Network 2016). År 2060 räknar forskarna med att Japans befolkning kommer att ha minskat från 128 miljoner år 2011 till 86 miljoner (ibid). Det är en minskning som är lika stor som fyra gånger Sveriges befolkning. Denna befolkningsminskning är dock inte bara ett fenomen som sker i Japan utan det sker just nu på flera håll i Europa och andra delar av världen står inför samma problem (Matanle et al. 2011). Sveriges befolkning sägs också minska om det inte vore för att Sverige har en stor andel invandring som hjälper till att bibehålla befolkningsmängden (Svenska Dagbladet 2014). För att befolkningsmängden i ett land ska förbli oförändrat behöver en kvinna föda 2,1 barn under sitt liv, det är den så kallade ersättningsnivån (World Population Review 2022). Redan under 1960–1965 sjönk födelsetalet i Japan under 2,1 (vilket med andra ord innebar att befolkningen började minska) och 2020 var den nere på knappa 1,3 (United Nations 2019).

Japan står dessutom inför problemet att de har ett ökat antal äldre invånare, +65åringar. Då de har en så hög livslängd och det räknas med att en tredjedel av Japans befolkning är över 65 år och därmed också i behov av pension (Matanle et al. 2011). Då det inte föds så många, i förhållande till den äldre befolkningen, innebär det att antalet personer som arbetar och drar in skattepengar också minskar. Då statens förväntas betala ut pension står landet därför inför en utmaning. 1950 var förhållandet "*de som arbetar*" (15-64) och äldre (+65) 12 till 1 och enligt United Nations Populations Division 2010 så förväntas förhållandet ha sjunkit till 2 till 1 till 2030 (Matanle et al. 2011). Detta kommer påverka pensionerna då det innebär en stor skatteförlust.

Befolkningsutvecklingen i Japan påverkar många delar av samhället och i denna uppsats kommer fokus ligga på familjestrukturens inverkan på demografin då familjen enligt Imamura (Axess 2016) är den institution påverkar samhället i störst utsträckning. Landsbygden är en av de platser där avfolkningen är som värst och jag kommer i denna uppsats undersöka hur landsbygden kan kopplas samman med befolkningsutvecklingen.

1.1 Disposition

Jag kommer i denna uppsats att börja med att redogöra för syftet med denna studie samt lägga fram min frågeställning. Efter det kommer jag att förklara hur jag har tänkt kring min avgränsning och varför jag anser att detta är ett relevant forskningsområde. Sedan går jag vidare med att berätta om hur jag gått till väga med metodval och hur insamlingen av mitt material gått till. Efter metodavsnittet följer ett kapitel där jag kort presenterar det material som utgör majoriteten av min uppsats följt av kapitel där jag redogör för det materialet. Därefter följer ett kapitel där teorierna jag använt mig av i min analys presenteras. Sista kapitlet innan jag knyter ihop säcken med en slutsats kommer kapitlet diskussion.

2. Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka faktorer som har påverkat familjestrukturen från att Japan var ett jordbrukssamhälle till idag. Uppsatsen ämnar även att undersöka om det kan finnas en korrelation mellan familjestrukturens förändring och den avfolkning av landsbygden som sker idag.

2.1 Frågeställning

För att komma fram till huruvida familjestrukturen påverkar livet på landsbygden kommer följande frågeställningar att användas:

- Hur har familjestrukturen i Japan förändrats sedan andra världskriget?
- Hur har den förändrade familjestrukturen påverkat avfolkningen av Japans landsbygd?

2.2 Avgränsning

Inom min uppsats har jag avgränsat mig inom tid och rum. Jag började med en geografisk avgränsning då jag har valt att begränsa min studie till Japan. Inom Japan har jag valt att inriktat mig mot landsbygden då jag är intresserad av den befolkningsutveckling som sker där. Tidsmässigt har jag valt att fokusera på tidsepoken mellan 1950–2020 då det är en tydlig vändpunkt i japansk historia eftersom Japan efter andra världskriget öppnades upp för en ny typ av liberalisering och globalisering.

2.3 Relevans

Japan är det land i världen som upplever snabbast och störst befolkningsminskning men det är ett fenomen som utspelar sig på många delar i världen, inte minst i Europa (Matanle et al. 2011). Då frågan kring befolkningsutveckling är centralt för utveckling i många samhällen idag är Japan intressant att undersöka eftersom diskussionen där inte handlar om huruvida befolkningsminskningen kommer att påverka landet utan *hur, när* och *var* det kommer att visa sig.

3. Metod

Då mitt syfte är att undersöka familjestrukturerna förändring, samt försöka se om det finns någon korrelation mellan dess förändring och hur landsbygden situation idag, hade det varit väldigt intressant att ha gjort fältarbete i form av observationer. Jag tror också att det hade varit givande med intervjuer av personer på både landsbygden och i urbana områden, från den äldre generationen och från den yngre generationen, för att få en inblick i hur det sett ut, ser ut och för att höra vart de tror att den japanska familjens utveckling är på väg. Men då jag nu inte haft möjligheten att åka till Japan, på grund av bland annat COVID-19, så valde jag snabbt bort denna metod som ett alternativ.

Jag valde, istället för ovanstående metod, att göra en litteraturstudie en metod som tjänar sitt syfte väl, då det är viktigt att ge läsaren kontext av både historiska händelser samt kulturella normer för att kunna förstå hur familjestrukturen ser ut i Japan. Utan en bred förståelse av Japans utveckling från andra världskriget fram till idag är det svårt att kunna analysera utformningen av familjeinstitutionen. Därför har jag läst vetenskapliga artiklar och böcker som jag i nästa kapitel kommer att presentera för att senare analysera genom de teorier som jag presenterar i kapitlet teori.

På grund av ovanstående argument kommer jag inte ha med något kapitel om tidigare forskning då det är den tidigare forskningen som kommer ligga till grund för mitt material.

För att få fram mitt material har jag främst använt mig av sökmotorer som Web of Science, Google Scholar, ResearchGate och SLUs söktjänst primo. Jag har där

använt mig av sökord, på engelska, såsom: *rural*, *depopulation*, *demographic change*, *gender role*, *family structure*, *Japan*. Denna bredd av ord har jag haft då jag letat efter material som rör både familjestruktur, landsbygd och avfolkning. Jag har inte haft något filter bland mina sökningar gällande årtal utan efter en första sökning har material sållats bort som har varit skrivna innan 1950-talet.

När jag hittat artiklar som jag tyckt passat mitt forskningsfält har jag kollat upp författare och deras bakgrund och bibliografi för att avgöra deras kredibilitet/legitimitet. Deras kredibilitet avgjorde jag genom att söka upp vad personerna som skrivit artiklarna arbetar med, om det är forskare, professorer och så vidare och genom att kolla upp deras material är *peer-review*, det vill säga granskat av andra forskare/professorer inom forskningsämnet.

Då jag själv har bott i Japan i 4 års tid och under den tiden varit inneboende hos fyra olika japanska familjer. Jag har dessutom har barn tillsammans med en japan, har jag använt mig av mina erfarenheter och observationer för att reflektera över mitt material. Det har hjälpt mig att förstå och därmed kunna analysera kulturen på ett djupare plan.

4. Litteratur

De texter jag har med i mitt material har jag valt då jag finner dem intressanta och då de ger en bra inblick och ökad förståelse för Japans familjestruktur samt landsbygd. Nedanstående texter är de jag funnit ge en ordentlig redogörelse för sitt ämne och därmed gav mig möjligheten av att ge läsaren en bred kontext för min uppsats.

Jag har använt boken *Japan's Shrinking Regions in the 21st Century*, skriven av bland annat Peter Matanle och Anthony S. Rauch tillsammans med *Shrinking Regions Research Group*, framförallt för att förstå den demografisk transition som Japan står inför och då boken gett mig en djup inblick i hur det ser ut på landsbygden i Japan i både en internationell och nationell kontext (Matanle et. al 2011).

The Characteristics and Global Position of the Japanese ie System, en vetenskaplig artikel skriven av Yoshihiro Sakane som detaljrikt går igenom *ie* strukturen både i Japan men också sätter den i förhållande till andra liknande strukturen i andra länder för att presentera vad som särskiljer Japans struktur från andra länder (Sakane 2016). Jag har valt artikeln för att förstå hur den traditionella familjestrukturen sett ut.

Jag använder mig även av ett inspelat seminarium om *Den japanska självbilden* från 2016 som tog plats i Engelsbergs bruk, Sverige, däribland Japan experterna Anne E. Imamura och Masahiro Yamada. Under träffen som arrangerades av Axess, en verksamhet som ägnar sig åt att föra samman den akademiska världen med allmänheten, hölls ett antal seminarier om Japans historia, geopolitik, samhällsliv, med mera (Axess 2016).

Även två vetenskapliga artiklar skrivna av Imamura som rör familjestrukturens förändring, *The Japanese Family* (1990), och en som behandlar svårigheter som den japanska familjen idag stöter på; har hjälpt mig att förstå hur familjestrukturen, med fokus på kvinnans roll inom familjen, har utvecklats och vilka faktorer som har bidragit till denna förändring.

5. Material

I detta avsnitt kommer jag först att redogöra för den traditionella japanska familjestrukturen *ie*, i avsnittet efter att beskriva historiska faktorer som tidigare forskare visa på har varit med att påverkat familjestrukturen. Senare går jag in på hur den samtida familjen i Japan ser ut följt av normer som försvårar den förändring som sker för att sist redogöra för hur landsbygden i Japan ser ut idag.

För att återkoppla till mitt syfte och undersöka en möjlig korrelation mellan familjestrukturens förändring och påverkan på landsbygden tar jag nedan utgångspunkt i landsbygden när jag beskriver Japans familjestruktur.

5.1 Japans traditionella familjestruktur

Landsbygden i Japan är känd för sin fantastiska natur, bergsområden, traditionella Satoyama odlingslandskap, matkultur och turism. Precis som i det flesta länder jobbade de flesta i Japan innan industrialisering som lantbrukare (Morell 2001). Med utgångspunkt i landsbygden kommer jag nu att beskriva den japanska traditionella familjestrukturen som forskare kallar för *ie* (家) strukturen (Sakane 2016). *Ie* strukturen skiljer sig från kärnfamiljen strukturen och på engelska kallas den för *stem family*. Då jag inte hittat någon bra översättning på den så kommer jag endast referera till den som *ie* strukturen, kort och gott utgår *ie* strukturen ifrån att farföräldrarna lever ihop med sin son, hans fru och deras barn, alltså ett generationsboende (ibid). Förutom att de bor ihop så är det den äldsta sonens, alla andra barn förväntades flytta ut och starta sina egna *stem* familjer, uppdrag att ta hand om sina föräldrar ekonomisk när de väl gått i pension (ibid). Det är också den äldsta sonen som tar över familjenamnet och som tar över verksamheten när fadern

inte längre klarar av det (ibid). Kvinnan han gifte sig med hjälpte i lantbrukssammanhang till ute på fälten men hon hade utöver uppgifterna i familjeföretaget även ansvar för att ta hand om barn, sköta hushållet och vård av sin mans föräldrar när de blivit så gamla att de inte kan ta hand om sig själva (Matanle et al. 2011). Äldsta sonen och fruns barn kom i en *ie* familj att växa upp tillsammans med sina farföräldrarna och de kunde i sin tur hjälpa till att passa barnen medan föräldrarna jobbade tillsammans ute i fälten (ibid). När sedan den äldre generationen gått bort och barnen skaffade barn stannade den äldsta sonen kvar och de andra flyttade ut och så rullar cykeln vidare i generationer.

För döttrarna i familjen såg det annorlunda ut, de hade inte i uppgift att föra vidare familjenamnet utan skulle bli bortgifta (Matanle et al. 2011). De döttrar som gifte sig med någon som var äldste son inom sin familj fick som tidigare förklarat i uppgift att ta hand om sina svärföräldrar i framtiden då de blivit gamla (ibid). Enligt Matanle (2011) har detta tendenser att skapa stor friktion inom vissa familjer eftersom många kvinnor inte uppskattade att ha sina svärföräldrar att passa upp på och lyda.

Något som är väldigt speciellt för *ie* strukturen och som är mycket ovanligt i andra kulturer är att i de fall då de inte fanns någon son blev det den "in-adopterade" sonen, så kallad *yoshi*, som blev gift med en av döttrarna och fick ta över ansvaret som "äldsta son" i familjen (Sakane 2016). Det behöver inte vara blodsband till familjen i fråga utan kunde vara någon helt utomstående (ibid). Detta är en av de fem unika karaktärsdragen för *ie* strukturen. Andra karaktärsdrag för *ie* strukturen är; *singel succession*, det vill säga att endast *en* ärver (den äldste sonen); *familjenamnet*, att det är de som är det viktiga och att personer som bär namnet just nu bara "lånar" det och ska ta hand om och respektera det så att det kan föras vidare till nästa generation; *förfädersdyrkan* och *hierarkiska constellationer mellan släktgrenar* (ibid).

Ie är en patriarkal familjestruktur som är uppbyggt på att alla i familjen hade tydliga positioner med en underförstådd tydlig hierarki (Axess 2016). Generationsboende

var normen, familjen sågs var den preliminära vårdaren av den äldre generationen och att inte gifta sig eller att skilja sig såg inte som ett alternativ (ibid). Denna *ie* struktur finns kvar än idag på många delar av landet, dock främst på landsbygden (Miyazaki 2021). I nästkommande avsnitt kommer historiska faktorer som har påverkat familjestrukturerna i Japan att presenteras följt av ett avsnitt om den samtida japanska familjen.

5.2 Historiska faktorer som har bidragit till familjestrukturens förändring

I detta avsnitt kommer jag att gå igenom hur Japan som land har förändrats från andra världskrigets slut och ockuperingen av USA samt hur familjestrukturens ideal har förändrades i och med den amerikanisering som skett. Jag kommer också att presentera faktorer som hur dagens globala värld fortsätter att påverka familjen och individens ideal än i dag.

Efter andra världskriget låg stora delar av Japan i ruiner och som resultat av kriget var det dåliga ekonomiska förhållanden och svälten spred sig i landet (Tanaka & Iwasawa 2010). USA ockuperade Japan och Japan tvångsdemokratiserades med olika ekonomiska och sociala reformer (Tanaka & Iwasawa 2010) inklusive kvinnlig rösträtt (Axess 2016). Den familjestruktur som särpräglade Japan och varit en viktig symbol för att visa på Japans styrka började förändras (Sakane 2016).

I och med uppbyggnationen av Japan, både fysiskt och ekonomiskt, under 1950-talet, satsade Japan på att industrialisera landet, att utöka tillverkningssektorn där speciellt fordon, elektronik och stål, låg i fokus. De satsades också på att öka den egna matförsörjningen. Men i och med industrialiseringen kom också urbaniseringen. Mellan 1960 och 2005 minskade antalet jordbrukshushåll med 50% (OECD 2009). Den ekonomiska lönsamhet som tidigare funnits av att jobba inom de gröna näringarna sjönk, exempelvis inom skogsbruket så hade många skogsbrukare i Japan tidigare lagt om sin produktion till monokulturer där de enbart producerade japansk ceder då det var mer ekonomiskt lönsamt (Matanle et al. 2011).

Men efter 1960-talet så ökade timmerimporten vilket gjorde det svårt för skogsbrukare i Japan att klara sig ekonomiskt (ibid). Som följd fick detta att många drog sig bort från landsbygden och in mot städerna i jakten på en säkrare framtid. De äldsta sönerna till lantbrukare och skogsägare ansåg att deras framtidsutsikter var så pass dålig för deras verksamhet att de blivit tvungen att flytta in till en stad för att få ekonomiska medel som gör det möjligt för dem att försörja sina föräldrar (ibid). Många flyttade in till städerna och skickade sedan hem pengar till sina föräldrar på landet (Imamura 1990). Detta innebar att den traditionella *ie* strukturen bröts. Den äldsta sonen stannade inte längre hemma med sina föräldrar utan migrerade till städerna (Sakane 2016).

På 1960-talet ökade Japans ekonomiska tillväxt enormt och för många i världen blev detta känt som "*Japans ekonomiska mirakel*" (Encyclopaedia Britannica 1963). 20 år efter kriget hade Japan lyckat gå från ett land av fattigdom och svält och till att bli ett av de mest högteknologiska länderna i världen (Kenichi Ohno 2006). Statens gjorde stora satsningar på utbildning och välfärden i landet och en ny arbetarklass "*salaryman*" skapades (Imamura 1990). Enligt Imamura (1990) påverkade *salaryman*-kulturen inte bara företagskulturen utan även familjestrukturen. Mannen fick rollen som familjeförsörjare medan frun var hemma som hemmafru istället för att efter kriget arbeta på fabriker (ibid). Hennes roll blev den av att ansvara för hemmet, ta hand om barnen och se till att de presterade bra i skolan (ibid). De små lägenheterna i städerna möjliggjorde inte för generationsboende vilket innebar att frun i huset inte behövde ta hand om den äldre generationen då de inte längre kunde bodde tillsammans (ibid). Dock var (och är) det fortfarande norm att familjen tar hand om sina äldre (ibid). Imamura (1990) beskriver även att *salaryman* kulturen innebar att mannen var borta stora delar av tiden då han jobbade och ofta hade andra jobbrelaterade aktiviteter efter jobbet, så som karaoke. Äktenskap etablerades mer av praktiska skäl och tradition än av kärlek (ibid).

Under 1970-talet upplevde Japan, liksom många landet i västvärlden, ekonomisk tillbakagång som en följd av oljekrisen (Kenichi Ohno 2006). Den hade en kraftig

påverkan på Japans tillverkningsindustri som var beroende av utländsk oljeimport (ibid). Många av de unga som nu kommit upp i åren att det hade blivit dags för dem att gifta sig hade enligt Imamura (1990) inga tydliga minnen av hur tufft det varit efter kriget, med avseende på bristen av mat, boende och pengar, utan den yngre generation hade en annan bild av *salaryman*-familjen än den första generation som såg *salaryman*-strukturen som en välsignelse. Första generationens *salaryman*-familj såg det som att mannen fick möjlighet att förverkliga sig och sina drömmar genom hårt arbete medan kvinnorna ansåg det som en frihet att inte behöva arbeta på fabrikerna (Imamura 1990). Generationen på 70-talet som hade vuxit upp med en opersonlig relation till sin pappa, och sett ett äktenskap som hade sin grund i praktiska överenskommelser, idealiserade den bild som gavs av en västerländsk familj som delade på ansvaret och där alla i familjen tog sig tid med barnen (ibid). Imamura (1990; 2004) menar att den yngre generationen inspirerades av amerikanska filmer och deras romantiserade bild av äktenskap, många ville, inte som sina föräldrar, gifta sig med någon för att det var "smidigt" utan de ville gifta sig på grund av kärlek.

Som den västerländska familjen idealiseras användes under 1980-talet bilden av den japanska familjestrukturen som en symbol till varför Japan lyckats med den enorma ekonomiska tillväxt de haft och ansågs vara den stora anledningen till att Amerika, till skillnad från Japan, inte lyckats lika bra under oljekrisen (Imamura 1990).

Antalet kvinnor som gick vidare till högre utbildning ökade under slutet av 1980-talet, dock vara detta till stor del för att de skulle kunna hitta en man, via utbildningen, som hade goda ekonomiska förutsättningar (Imamura 1990). Enligt Imamura (1990) började synen på kvinnans roll som husmor att ändras under slutet av 80-talet, då ansåg runt 40% av kvinnorna att om en kvinna hade ekonomiska medel för att kunna försörja sig själv skulle hon inte vara tvungen att gifta sig.

I början 1990-talet brast den japanska ”ekonomiska bubblan” vilket resulterade i en ihållande ekonomisk stagnation som landet fortfarande försöker att återhämta sig ifrån (Ohno 2006).

Mellan år 2012–2020 när Shinzo Abe var premiärminister i Japan togs *abenomics* och senare även *womenomics* fram (Hidasi 2019). *Womenomics* är en policy som har för avsikt att göra det japanska samhället till ett samhälle där ”women can shine” (The Government of Japan u.å.). I stora drag handlar *womenomics* om att öka antalet kvinnor på arbetsmarknaden och få kvinnor till de högre positionerna inom företag (Hidasi 2019). Dock har det inte riktigt gott enligt planen, antalet kvinnor på arbetsmarknaden har ökat men ökningen har till stor del skett på deltidsarbetena vilket för med sig att kvinnorna inte får ekonomisk säkerhet eller möjligheten att karriärs klättra (ibid). Forskning från Yamada (Axess 2016) visar även på att även blivit svårare för unga män att få fast och säker anställning.

5.3 Japans nutida familjestruktur

Livet på landsbygden i Japan idag har ändrats dramatiskt från 1950-talet. Från att ungefär 36% av Japans befolkning bodde på landsbygden 1960 bor nu bara 8% av befolkning på landsbygden (Macrotrends LLC u.å.). Det innebär med andra ord att 92% av Japans befolkning bor i urbana områden (The world bank 2018). Miyazaki (2021) beskriver att det nuförtiden inte är den traditionella *ie* strukturen som härskar i Japan, antalet generationsboenden låg 2019 på 5,1% i landet. Dock berättar Miyazaki (2021) att generationsboende är vanligare på landsbygden och att det varierar mycket beroende på region. I Yamagata, en känd jordbruksprefektur i Japan, var antalet generationsboenden högst i landet på 16,7% jämfört med Tokyo på 1,8% (ibid). Dagens japanska familj är till stor del, precis som i Sverige, av en kärnfamilj, på engelska *nuclear family* (Matanle et al. 2011). Det är kärnfamiljen som har kommit att bli normen även i dagens Japan, men enligt Miyazaki (2021) skiljer den sig från den svenska kärnfamiljen i hur rollerna inom familjen ser ut. Den är fortfarande, precis som i *ie* strukturen, en patriarkal struktur i den mening att männens position är den av familjeförsörjaren och kvinnans den

av husmor som tar hand om hem, barn och äldre samtidigt som hon (i den mån det går) ska arbeta (ibid). För att veta hur en husmor/fru bör agera finns det utbildning i form av kurser som kvinnor kan gå där de lär sig exempelvis hur de med hjälp av sitt kroppsspråk förmedlar till sina män att det är intresserade av vad männen talar om, hur de öppnar dörrar på ett fint sätt, hur de ska sminka sig för att se ”naturligt vackra ut”, med mera (CNA 2020). Kursen grundar sig i att lära nutida kvinnor hur en sann *yamato nadeshiko*, den ideala japanska kvinnan/skönheten, agerar (ibid).

En undersökning från Keio Universitet i Tokyo visade att kvinnor som arbetar i snitt hade en jobbvecka på 49 timmar plus 25 timmar med hushållsarbete (CNA 2020). Detta motsvarande mannen som gjorde mindre än 5 timmars hushållsarbete i veckan (ibid). Imamura (Axess 2016) presenterar tre uppgifter som samhället önskar att dagens kvinnor utför under sin livstid 1) föder och uppfostrar barn 2) bidrar till landets arbetsstyrka 3) tar hand om sina äldre. Imamura (Axess 2016) anser dock på att det är svårt, för att inte säga omöjligt, att lyckas med alla dessa.

Staten vill att kvinnor idag ska arbeta, se bara de tidigare nämnda exemplet *womenomics*, men det är otroligt svårt för kvinnor att kunna återgå till sitt jobb efter barnafödande. Trots den ökningen av arbetande kvinnor är det en dipp i arbetande kvinnor i Japan mellan åldrarna 30–45, vilket är en vanlig ålder att gifta sig och skaffa barn (Statista 2022). Kvinnor idag känner därför en press att välja mellan karriär och barn (CNA 2020).

Utöver *womenomics* har japanska staten gjort ett antal policys för att underlätta för familjer som skaffar barn genom bland annat en otroligt bra föräldraledighets policy samt att de försökt att peppa pappor till att ta ut föräldraledighet (Axess 2016). 2019 var det dock endast 7,5% av pappor som tog ut någon form av föräldraledighet (Nippon 2019).

Imamura (1990) skrev beträffande den japanska familjer att: *“The family of today is in many ways a family in transition. Whereas the traditional family norms no longer strictly apply, neither do individualistic norms.”*

5.4 Normer som sätter käppar i hjulet

I detta avsnitt kommer jag att gå igenom vilka normer i samhället som är bidragande faktorer till att det nu är en äktenskapskris i Japan och att barnafödandet i Japan har minskat.

Japan är ett land där de flesta av barnen är födda inom äktenskap, till skillnad från Sverige där ungefär 54% av barn är födda utanför äktenskap är siffran i Japan endast 2,2% (Axess 2016). Imamura (Axess 2016) beskriver att bidragande faktorer till att barn inte föds utanför äktenskap är delvis att det kulturellt inte anses bra. Dels avsaknad av ekonomisk säkerhet då det först och främst är brist på dagisplatser och att kvinnor som sätter sina barn på förskola innan de fyllt tre år klassificeras som "själviska mödrar" (ibid). Dels att om ett barn föds utanför äktenskap så är mannen inte är skyldig att betala underhållstillstånd så länge *han* inte erkänner att barnet är hans (ibid). Imamura (Axess 2016) trycker därför på att det är en stor ekonomisk fördel att vara gift innan man skaffar barn i Japan.

Förbluffande kan det verka men samtidigt som antalet skilsmässor ökat, inte minst i takt med corona då corona-skilsmässor trendar på nätet (Japan Today 2020), har antalet giftermål minskat (Axess 2016). Antalet ogifta i åldrarna 30–34 år 1975 var 14,3% för män och 7,7% för kvinnor jämfört med 2010 då det låg på hela 47,3 % / 34,5% (OECD 2009). Yamada (Axess 2016) har identifierat tre faktorer till vad han kallar *Japans äktenskapskris*:

1. att kvinnorna tenderar att bli hemmafruar
2. att män inte ensam (på en lön) kan försörja sin familj
3. *parasite single phenomenon*

För att utveckla på dessa tre faktorer är det inget problem i sig att kvinnor blir hemmafruar, förutom att de är beroende av att deras man kan försörja dem (Axess 2016). Dock innebär det att kvinnor som blir hemmafruar vill gifta sig med män som de är säkra på kan ge dem en ekonomiskt trygg livssituation (ibid). Resultatet är att två tredjedelar av alla kvinnor letar efter män med en årsinkomst över 4

miljoner yen, motsvarande ungefär 310 tusen kr (ibid). Detta kopplar Yamada (Axess 2016) till faktor nummer två vilket är att det endast är en fjärdedel av alla män som har en så hög inkomst vilket innebär att det är ett glapp mellan kvinnornas förväntning på männen löner och hur det i verkligheten ser ut. Detta gör att många män känner sig i en för svag ekonomisk position för att tror att de någonsin kommer kunna hitta en kvinna att gifta sig med, då de anser att det är sin uppgift som män att kunna försörja sin familj (Axess 2016). Ytterligare en faktor som påverkar männens jobb är att antalet män som får fast anställning har minskat sedan den ekonomiska bubblan sprack på 90-talet (ibid). Yamada (Axess 2016) redogör för att antalet, deltidsarbetare eller personer utan arbete, på japanska kallade *furita* och *NEET*, har stigit. Den sistnämnda faktorn av Yamada (Axess 2016), *parasite single phenomenon*, som innebär att en stor andel av unga vuxna (upp till 40 års ålder är inte ovanligt) fortfarande bor hemma hos sina föräldrar, som en parasit, i väntan på att de ska skaffa en partner. Problemet är bara att de aldrig hittar en partner (Axess 2016).

Imamura (Axess 2016) tar upp, som tidigare nämnt, att antalet skilsmässor ökar och inte bara skilsmässor över lag utan skilsmässor som sker efter 20 år tillsammans, (*sotsukon*), när barnen har flyttat hemifrån. Denna ökning tror Imamura (Axess 2016) ske därför att kvinnorna nu vill "gå i pension", precis som deras män förväntas göra. Men eftersom kvinnornas uppgifter som hemmafruar har varit i hemmet så är enda sättet att inte behöva ta hand om sin mans föräldrar och sedan sin man när väl han är gammal, att skilja sig, inte formellt utan det liknas mer vid att paret blir sårbara (Imamura 2004). Imamura (Axess 2016) menar att detta är kvinnans sätt att tyst avvisa många av de uppgifter som anses vara kvinnans.

5.5 Japans landsbygd

I detta avsnitt kommer jag att gå igenom hur landsbygden i Japan ser ut idag och vilka, om några, dilemman landsbygdsborna står inför.

Minskat antal födslar, en åldrande befolkning och urbaniseringen har fört med sig att landsbygden just nu genomgår en stor förändring. Precis som i Sverige så var det betydligt många fler lantbrukare innan urbaniseringen och industrialisering tog fart (Morell 2001). Japans landsbygd har under de senaste åren blivit känd runt om i världen för att ha en åldrande befolkning som resulterar i att livet på landsbygden och även hela samhällen försvinner (The Atlantic 2017; Bloomberg 2019). 2040 förväntas omkring 900 byar att ha försvunnit (Bloomberg 2019).

På landsbygden innebär denna nya kärnfamiljsstruktur att många äldre lever ensamma och statistik från 2019 visar på att det var 28,8% av alla över 65 år som levde ensamma (Japan foundation for aging and health 2021). En term som togs fram av japanska staten är *genkai shuraku* vilket är byar där över 50% av invånarna är +65 år (Matanle et al. 2011). *Genkai shuraku* betyder bokstavligen byar som nått sin gräns och med andra ord är "*beyond help*" (ibid). I många byar är det ofta långa avstånd till service för att kunna inhandla matvaror och hushållsartiklar samt långa avstånd till hälso- och sjukvård (ibid). Extra svårt blir det för de äldre som inte längre har möjlighet att köra bil (ibid). Det finns dock företag som likt hemglassbilen kör runt och säljer matvaror på landsbygden och som riktatar sig mot just den äldre befolkningen (Tokushimaru u.å). Matanle et al. (2011) beskriver även att skolor på många håll har lagts ner och antalet barn som föds i många byar aldrig når ett 2-siffrigt nummer, det vill säga att det inte föds mer än 9 barn.

Många jordbruksmarker är numera lämnade åt sina öden, vilket har resulterat i att vegetationen ta över (Matanle et al. 2011). Detta då det inte är många äldre som vare sig kan eller orkar sköta om markerna (ibid). Vilda djur skadar både människor och jordbruksprodukter då de vågar sig längre och längre in i byarna (ibid). Många av de gamla husen står tomma, de som har ärvt hus på landsbygden låter dem ofta förfalla då varken husen eller marken är av något större värde (ibid). Detta har resulterat i ett fenomen som kallas *akiya*, bokstavligen tomt hus (ibid). Dessa *akiya* säljs eller till och med ges bort till personer, helst familjer, som folkbokför sig på platsen och har för avsikt att bo där (ibid). På så sätt hoppas kommunen kunna locka till sig migranter från städer, folk på jakt efter lugnet på landet (ibid).

Att det är en sådan stor andel äldre på landsbygden beror delvis på att unga förväntas att lämna byn för att bli något mer än “bara en som blev kvar” (Matanle et al. 2011). Att unga flyttar till städerna och antalet som gifter sig och skaffar barn minskar har resulterat i Japans landsbygd upplever nu en så kallad *double-negative demographic disequilibrium* det vill säga att både dödsfall är högre än födelsetal och utflyttning i landet är större än inflyttningen (ibid). Tidigare har trenden varit så att antal äktenskap har varit högre på landsbygden, där tradition och normer är starka, än i städerna men nu har trenden vänt i och med att antalet unga drar sig till städerna i jakt efter utbildning och jobb (Tanaka & Iwasawa 2010). Inspirerade av väst har individen börjats sättas i fokus, personlig uppfyllelse. Men en trend idag är många unga inte vill gifta sig och skaffa barn överhuvudtaget (CNA 2020). Många säger sig finna lycka i sitt eget liv och tanken på en partner känns bara som att de binder ner dem mer och mer (ibid).

6. Teori

För att förstå och kunna analysera familjestrukturen förändring och dra paralleller till den befolkningsutveckling vi ser kommer jag att använda mig av teorierna *genus* av Yvonne Hirdman, *sociala inlärningsteori* av Albert Banduras och *demografisk transitions modell* (DTM) av Warren Thompson. I detta avsnitt presenteras dessa mer djupgående för att i kapitlet efter appliceras på det material som presenteras i tidigare kapitel.

6.1 Könroller och normer

Då förändringen av hur kvinnans roll i samhället är av vikt så kommer jag att titta på genus och normer kring genus. Detta kommer jag att göra genom att använda mig av Yvonne Hirdman, som myntade begreppet genus i Sverige under 1980-talet (UR 2004). Hirdman (2001) menar på att genus är något som skapas av samhället och av kultur och det är dessa konstruktioner av vad som är manligt och kvinnligt som utgör ramverket för hur människor identifierar sig och hur de finner sin plats i dagens samhälle. Hon pekar också på en slags dikotomi mellan män och kvinnor som finns. Är en man stark och rationell, så är en kvinna av definitionen att hon *inte* är en man det motsatta, alltså svag och känslsam. Hirdman menar även på att det inom i samhället finns ett genussystem som grundar sig i *hierarkiska föreställningar* samt *könens isärhållande*.

Hirdman (2001) menar med *hierarkiska föreställningar* att mannen är överordnad kvinnan och att den manliga överordningen visar sig på så sätt att männen i många avseenden anses göra "viktigare" eller "större" jobb än kvinnan. Exempel på detta är att männen när de arbetar får lön för sitt arbete, genom lönen får jobbet en

värdering (ibid). Medan om kvinnan är hemma och tar hand om hem och barn och inte får lön för sitt arbete kan detta enligt Hirdman (2001) göras tolkningen att hennes uppgifter inte är lika viktiga som mannens. Till följd av detta får ofta männen mer makt än kvinnorna och detta blir en norm i samhället (ibid).

Med *isärhållande* av könen menar Hirdman (2001) att det sätter en barriär mellan män och kvinnor. I samhället delas mycket in i manlig och kvinnlig och ofta är de som jag tidigare skrev motsatser till varandra (ibid). Det skapas ofta olika typer av rum i samhället som anses vara manliga och kvinnliga, tydliga exempel på detta är hantverksyrken respektive vårdyrken (ibid).

För att närmare förstå hur det kommer sig att normer och könsroller etableras i samhället har jag valt att använda mig av Albert Banduras *sociala inlärningsteori*, på engelska social learning theory, då den kort och gott teoretiserar varför vi agerar som vi gör (Bandura 1977). Bandura (1977) förklarar hur tidigare teorier har menat på att vårt handlande har utgått ifrån impulser och begär och att man har tittat inåt mot individen efter förklaring till dens beteende. Själv menar han att vi agerar utifrån de vi ser i vår omgivning och att vi undermedvetet eller medvetet strävar efter att efterlikna de beteenden (ibid). När vi ser någon få beröm för något så kommer vi försöka oss till att göra likadant (ibid). Det är med andra ord normativa handlingar som reproduceras.

Vi lär oss, enligt Bandura (1977), nya beteenden genom att själva agera och se vilka konsekvenser vårt agerande får eller genom att observera andra och se vad de får för respons, på så sätt ser vi vad som är acceptabelt och hyllas respektive vad som anses vara negativt. Bandura (1963) utförde ett experiment, känt som "bobo doll" experiment, där en grupp barn fick se en lärare på TV vara snäll mot en docka och en annan grupp barn fick se läraren utöva våld mot dockan. Det Bandura (1963) ville se var om denna iakttagelse av lärarens agerande hade någon betydelse för hur barnen själva agerade när de fick träffa dockan. Resultatet av experimentet visade på att barnen agerade likt den lärare de sett (ibid). Senare drog Bandura (1963) slutsatsen att vi genom TV:n så kan se samhälleliga konflikter i realtid och denna

globalisering gör att dessa observationer bidrar till såväl politisk som social förändring.

6.2 Demografisk transitions modell

För att förstå hur befolkningsutveckling påverkas kommer jag att använda mig av *Demografisk transitions modell* (DTM), en modell som berör befolkningsutveckling och togs fram av Warren Thompson i 1929 då han undersökt industrialiseringens påverkning på förändringen i demografi från 1700-talet och framåt (Gumucio 2008). Demografi syftar i denna mening till en statistisk analys av en mänsklig population. Genom en DTM observeras faktorer som nativitet och mortalitet för att försöka förstå samt förklara den framtida trender för en population (ibid). Gumucio (2008) uttrycker att en DTM, precis som de flesta vetenskapliga modeller, är en förenkling av verkligheten och självklart har begränsningar men att modellen trots detta kan förtydliggöra för demografiska förändringar.

Inom DTM finns det fyra olika steg som tar i beaktning olika typer av ekonomiska och sociala faktorer (Mr. Sinn 2020). Nedan kommer en kort förklaring om dessa fyra steg:

1. Under steg ett är det en liten tillväxt i landet med höga födelsetal och höga dödstal. Ofta beror de höga dödstalet på bristen på mat, dålig hygien och liten medicinsk kunskap. Det höga födelsetalet är till följd av både bristen på preventivmedel samt att barn under denna tid ofta sågs som en resurs både gällande arbetskraft och vård av äldre i hemmet. Detta innebär att den totala populationen i ett land ökar inte särskilt mycket. Idag har vi inga länder kvar i detta stadium utan de flesta länder har sedan den industriella revolutionen gått över till steg två.
2. Steg två kännetecknas av hög tillväxt och här fortsätter det, av samma anledning som innan, att vara höga födelsetal medan dödstalen sjunker. Detta tack vare exempelvis att jordbruksmetoder som hjälpt till att öka mängden mat utvecklats samt ökad kunskap kring hälsa och medicin med mera. Här börjar populationen att öka.

3. I steg tre är det en måttlig tillväxt. Kulturen har ändrats och kvinnorna får i detta steg mer chanser i samhället, både till utbildning och arbete. Antalet barn kvinnor föder sjunker till följd av en ökad urbanisering då det inte finns behov av att ha en stor familj längre då man inte behöver arbetskraften på samma sätt och det finns en ökad social utveckling i form av välfärd. Populationen i landet ökar fortfarande, då välfärden i landet innebär att folk lever längre och färre dör, men ökningen har saktat in lite.
4. Under steg fyra är det låg till relativt ingen tillväxt i landet. Här är i princip födelsetal och dödstal detsamma vilket innebär att populations tillväxten har stannat av och vi ligger stabila på +/-0. Medicinen i landet har utvecklats vilket gör att livslängden ökar och folk lever längre. Under detta steg ökar dessutom antalet som söker sig till högre utbildning, mer tid läggs på jobb och åldern då folk gifter sig stiger.

(Mr. Sinn 2020; Gumucio 2008)

Nu på senare tid talas det om ytterligare ett steg, steg fem.

5. Steg fem innebär en negativ tillväxt där dödstalet minskar tack vare de teknologiska framsteg landet har lyckats göra. Kulturen i landet har ofta genomgått en förändring där familj inte ses som ett måste utan det blir alltmer accepterat för människor att utforskar andra möjliga framtidsvisioner än att skaffa barn och familj vilket resulterar i negativa födelsetal, det vill säga att antalet barn som föds är mindre än 2,1. Detta resulterar i att den åldrande befolkningen ökar som i sin tur påverkar förhållandet mellan antalet pensionärer och antalet som arbetar.

(Mr. Sinn 2020)

7. Diskussion

I detta avsnitt kommer jag att diskutera mitt material med hjälp av Hirdmans teori kring genus, Banduras social inlärningsteori och den demografiska transitions modellen. Frågeställningarna som har legat till grund för uppsatsen kommer att besvaras nedan och löd som följande:

- Hur har familjestrukturen i Japan förändrats sedan andra världskriget?
- Hur har den förändrade familjestrukturen påverkat avfolkningen av Japans landsbygd?

Jag kommer börja med att besvara frågan kring hur familjestrukturen har förändrats för att i nästa avsnitt besvara frågan kring påverkan på avfolkningen av landsbygden.

7.1 Normer och att försöka göra sig fri från dem

Japan har en väldigt tydlig nationalism och är ett land som är starkt präglad av traditionella tankar med tydliga könsroller inom familjer som dessutom sägs vara en faktor som bidragit till Japans ekonomiska styrka och särpräglat japan som land efter andra världskriget (Sakane 2016). Men som materialet tidigare beskrivit är det många historiska händelser som har påverkat och förändrat familjestrukturen. Exempelvis urbaniseringen som bröt *ie* strukturen (ibid). För att gå tillbaka till de traditionsbundna tankarna som nämndes ovan och titta detta traditionella tankesätt genom Banduras (1977) social inlärning kan man säga att samhället värdesätter att man som japan bör vara stolt över att vara just japan. Det är något som även jag ofta fick höra under mina år i Japan ”att vara japan är något alldeles särskilt”. Tidigare forskare som Sakane (2016) visar att det är Japans unika familjestruktur som hjälpt Japan att bygga upp sig, ekonomiskt och fysiskt, efter andra världskriget.

Att familjen består av en man och en kvinna som stöttar varandra i sina specifika könsroller (ibid). Att barn föds inom äktenskap är en social norm i Japan och det är viktigt utifrån den japanska kulturen att gifta sig innan man skaffar barn (Axess 2016). Genom att titta på familjestrukturen ur Banduras (1977) teori så bidrar bristen på positiva förebilder som skaffa barn utanför äktenskap till att den norm i samhället som reproducerad är att inte skaffa barn utanför äktenskap. Enligt både Imamura (Axess 2016) och Yamada (Axess 2016) så är en av de mer konkreta anledningarna till att det inte föds barn utanför äktenskap att det saknas en ekonomisk säkerhet. Människor agerar på ett speciellt sätt enligt sociala normer, eller som vissa kallar det informella regler. Genom att titta på den tidigare statistiken presenterad ovan av Imamura (Axess 2016) och Yamada (Axess 2016) så upptäcker jag att denna norm verkar skapat två kategorier: A) som väljer den traditionella familjestrukturen där mannen är familjeförsörjaren och kvinnan har rollen som husmor och B) de som väljer att leva ensam utan partner och barn. När jag funderar kring om det finns något mellanting här utgår jag från det Bandura (1977) berättade om att människor inte vill efterlikna det som får negativ respons. Analysen jag gör här blir då att A) är idealet som samhället försöker trycka på japanerna och att denna kategori därmed får väldigt positiv respons från den största allmänheten och B) godtas av samhället då det inte "sticker någon i ögonen" att leva ensam. Men någonting där emellan skulle vara svår accepterat i Japan och finns därför inte i sådan stor utsträckning. Denna tillskillnad från Sverige där varken ensamstående, sambos eller särbos ses som något särskilt negativt. Genom att applicera social inlärning på samhällets påtryckningar om vad som är en "bra familj" ökar sannolikheten till att detta reproduceras, den moderna familjestrukturen i Japan förstärks.

Lite liknade säger Hirdman (2001) att genus skapas utifrån hur samhället ser på kvinnligt och manligt. Imamura (1990) visar på att denna uppdelning mellan könen är vanligt i Japan då hon presenterar vilka uppgifter inom Japans familjestruktur som antas vara manliga respektive kvinnliga. Att männen är de som ska arbeta och försörjer familjen och att han inte har något ansvar i hemmet medan kvinnan har uppgiften att ta hand om hem och barn (ibid). Här kan vi genom Hirdmans (2001)

teori kring isärhållandet av könen (dikotomi mellan könen) se att denna uppdelning förstärker de könsroller som finns. Om en kvinna ska vara i hemmet ska mannen per definition, att han inte är en kvinna, inte vara i hemmet. Mina egna erfarenheter stödjer denna dikotomi som Hirdman (2001) talar om, jag fick ofta i Japan höra att mannen inte har någon plats i köket och observerade själv hur, även nu under 2000-talet, det få män som kan laga mat. Exempelvis hade min sambo hade aldrig lagat mat när vi träffades och hans mamma hade inte för avsikt att lära honom någonting om matlagning då det av samhället inte förväntade sig att han skulle kunna laga mat. Tvärtom så förväntade det sig i princip att han inte skulle ha satt sin fot i ett kök och att den kvinna han i framtiden skulle gifta sig med skulle ta hand om honom och laga mat åt honom. Min sambos lillasyster fick däremot lära sig matlagning. Att påpeka är dock att den nutida generationen inte lika fast i de traditionella könsrollerna än tidigare generationer (Imamura 2004; CNA 2020).

I japanska samhället porträtteras ofta japanska kvinnor som tillmötesgående, omhändertagande och likt en blomma, skör (CNA 2020). Återigen kopplat till Bandura (1977) sociala inlärningsteori formas människor av det de ser runt om kring sig och den respons de får, negativ eller positiv. Om japanska tjejer växer upp och endast ser sköra och tillmötesgående kvinnor som ska bli hjälpta av starka män så är det enligt Bandura (1977) den typ av kvinna som tjejerna kommer försöka efterlikna. Under ett år på en japansk gymnasieskola observerade jag hur tjejerna i klassen exempelvis inte haft några som helst problem att flytta bord och stolar när det endast varit tjejer i klassrummet men så fort det vara killar närvarande så beklagade tjejerna sig över att det var så otroligt tungt och bad ofta killarna om hjälp med att flytta stolarna fast jag tidigare sett tjejerna utan problem bära tre stolar samtidigt, nu bara för att killar närvarande så kunde de knappast flytta en stol. Av denna observation och Banduras (1977) teori gör jag tolkningen att tjejerna visste hur de, som tjejer i ett japanskt samhälle, borde agera. Som Bandura (1977) beskriver det så agerade tjejerna i enlighet med den social inlärning som de undermedvetet eller medvetet erhållit. Tjejerna agerade svaga framför killarna så att de skulle få den positiva responsen/bekräftelsen av att vara kvinnliga. Hade tjejerna däremot lyft upp tre stolar framför killarna så hade de inte ansetts vara

kvinnliga om vi tänker på hur Hirdman (2001) beskriver skillnaders mellan kvinnligt och manligt där manligt hade varit dikotomin av kvinnligt, med andra ord stark.

Dessa samhälleliga påtryckningar om att den ideala japanska kvinnan är hemma och stöttar mannen, genom vått och tort, genom att passa upp på honom har blivit ett lite av ett kontroversiellt ämne i Japan (CNA 2020). Det är nämligen så att ordet som syftar till den ideala japanska kvinna eller den sanna skönheten är ordet *yamato nadeshiko* 大和撫子 (ibid). För många kvinnor idag är ordet laddat då ordets *naderu* 撫でる kan tolkas som att klappa, som man klappar en hund (ibid). Genom att analysera denna bild av den ideala japanska kvinnan genom Hirdmans (2001) tankar kring en manlig överordnad kan tolkningen göras att en japanska kvinnan alltså ska vara lika undergiven sin man som en hund är undergiven sin husse. De hierarkiska föreställningarna om att den japanska mannen är överordnad kvinnan är så djupt rotade i landets kultur att det till och med synd på ordet för den ideala kvinnan. Om människor enligt Banduras (1977) teori kring social inlärning försöker efterlikna det som får positiv respons i samhället och när det är en undergiven kvinna så tolkar jag Bandura (1977) som att normerna kring könsrollerna i Japan bibehålls, det blir ett ekorrhjul.

Dock är det många, speciellt unga, kvinnor idag som försöker att bryta sig från detta ekorrhjul (CNA 2020). Min första tanke i min analys var att de fanns en stor brist i Banduras (1977) teori kring social inlärningen men efter lite mer bearbetning av mina tankar har jag kommit fram till att jag inte längre tror det. Jag resonerar istället kring att globaliseringen och i ännu större utsträckning digitaliseringen har kommit att utgöra en ny plattform för den social inlärningen. Banduras (1963) ”bodo doll” experiment stödjer att människors inlärning kan ske via digitala medel vilket innebär att en ny värld i och med globaliseringen och digitaliseringen öppnades upp där människor kunde se hur andra länders könsroller, ideal och familjestrukturer såg ut. Även Imamura (1990) påvisade att kvinnor i Japan tagit inspiration av amerikanska filmer och deras romantiserade bild av hur en familj kan se ut. Med en större och mer lätt tillgänglig plattform, som till exempel sociala medier, har nu

människor ännu mer olika ideal och observationer att beakta och agera utifrån utan att vara begränsade till Japans normer och värderingar.

Imamura (Axess 2016) uppger att kvinnor i Japan håller på att omdefiniera sig och sina positioner i samhället. Samtidigt som de påverkas av traditionella normer verkar ett missnöje om de traditionella strukturerna växa vilket gör att många kvinnor försöker hitta ett annat sätt att leva (CNA 2020). Kvinnan är *en* del av familjestrukturen och enligt det som presenterats ovan i materialet så kan tolkningen göras att kvinnans roll i familjen har genomgått en stor förändring vilket har gjort att familjestrukturen har ändrats (Axess 2016).

Som tidigare nämnts är det inte enbart att människor idag känner ett missnöje eller längtar till en annan typ av familjestruktur som har skapat denna förändring utan faktorer som industrialiseringen har påverkat familjestrukturen i och med den urbanisering som industrialiseringen förde med sig (Matanle et al. 2011). Urbaniseringen påverkade familjestrukturen då de mindre boendena i städerna inte möjliggjorde för generationsboende på samma sätt som det gjort på landsbygden där husen var mycket större (Imamura 1990). Förändringen av familjestrukturen vid industrialiseringens tid blev en mer eller mindre påtvingas strukturell förändring.

Även statliga medel har gjort försök att förändra familjestrukturen genom att skapa förutsättningar/rättigheter för exempelvis pappor att ta ut föräldraledighet (Axess 2016). Genom att titta på varför inte män tar ut pappaledighet i någon stor utsträckning kan vi genom att applicera Hirdmans (2001) teori kring kvinnligt och manligt se att männen inte kan ta ut pappaledighet om de inte vill anses vara feminina. För att koppla detta resonemang till mina egna erfarenheter upplevande jag och min sambo liknanden kommentarer när fick våran son och min sambo skulle gå på pappaledighet. Min sambos far tyckte att det var konstigt (men accepterade de då vi inte bor i Japan) att min sambo ”tog” mitt jobb. Han ansåg att barnuppfostran inte hörde till min sambo att lägga sig in då det var en kvinnas uppgift. Precis som han tyckt att det var pinsamt att min sambo skulle studera och inte arbeta under sin första tid i Sverige. Pinsamt att jag som kvinna skulle

ekonomiskt försörja min sambo under hans studietid. Jag tror att vår uppdelning gällande föräldraledighet hade sett väldigt annorlunda ut om vi hade bott i Japan. Många pappor upplever trakasserier/mobbning på jobben samt att möjligheten till karriärklättring försvinner om de försöker ta ut pappaledighet (Axxess 2016). Det är så många informella kulturella regler som är kopplade till kvinnligt och manligt i Japan att även om staten försöker att bryta dessa normer/regler så är det svårt då det är få som vågar gå emot dem. Jag gör genom Bandura (1977) analysen att få vågar ta ut pappaledighet då de ser den negativa respons de som försöker ta ut pappaledigheten får.

För att sammanfatta och återkoppla detta till min frågeställning kring hur familjestrukturens förändring så visar ovanstående material och analys på att Japans familjestruktur har förändrats väldigt mycket att den som Imamura (1990) tidigare skrev är i en slags transition där individen är på den ena sidan med sina möjligheter och önskningar och att familjen som intuition är på den andra sidan med förpliktelser och traditioner. Japan är verkar enligt min analys befinna sig i någon slags limbo där normen ställs mot individens val.

7.2 Vilket DTM steg befinner sig Japan i?

Att familjestrukturen har förändrats har som sagt flera orsaker, bland annat återuppbyggnaden av landet efter andra världskriget, industrialiseringen och urbaniseringen. Genom att först titta på Japans historia och relatera den till befolkningsutvecklingen kommer jag att applicera den informationen på DTM för att presentera vilket steg Japan befinner sig i idag.

Japan har klart och tydligt passerat steg tre då en urbanisering har skett och de flesta numera bor i städerna (Matanle et al. 2011). Landet hade en extrem ekonomisk tillväxt i slutet av 1960-talet som nu har avstannat (Ohno 2006). Japan har även genomgått en social utveckling då många kvinnor har sökt sig till högre utbildning (Imamura 1990) och denna sociala utveckling stödjer också att Japan är inne i steg fyra (Gumucion 2008).

Om vi rör oss bort från Japans historia och istället tittar på befolkningsutvecklingen och närmare bestämt på födelse- och dödstal ser vi att Japan har ett väldigt lågt födelsetal och ett väldigt lågt dödstal (Matanle et al. 2011). Familjestrukturen har påverkat den demografiska utvecklingen på så sätt att det är fler och fler i Japan som väljer att inte gifta sig eller skaffa barn vilket har fått som konsekvens att födelsetalet ligger under ersättningsnivån på 2,1 barn/kvinna (Axess 2016). Japan har en så stor åldrande befolkning i behov av pension men en liten mängd människor som arbetar i relation till den äldre befolkningen att det enligt Matanle et al. (2011) kommer att bli ekonomiska problem i framtiden. Detta problem är ett tillstånd som uteslutande uppstår i steg fem i DTM (Mr. Sinn 2020). Eftersom Japan befinner sig i det femte, och sista steget, så kan vi inte använda DTM för att säga något om var Japan är på väg då det inte finns något sjätte steg. Hade Japan befunnit sig i steg fyra hade vi kunnat resonera kring hur Japan kommer att gå in i steg fem inom en snar framtid eller inte men eftersom det inte är fallet kan man tycka att denna DTM är otillräcklig eller inte gav så mycket då det ändå vi kan göra i att spekulera kring Japans framtid.

7.3 Familjestrukturens påverkan på landsbygden

För att svara på min andra fråga i frågeställningarna kring familjestrukturens påverkan på Japans landsbygd kan jag säga att det finns en indirekt koppling mellan Japans familjestruktur och avfolkningen av landsbygden. Från att fokus i den traditionella strukturen låg på gamla värderingar om lojalitet och förpliktelser, när *ie* strukturen var norm (Sakane 2016), så ligger den nu istället i den nutida familjestrukturen på individens behov och om att få möjligheten att förverkliga sina egna drömmar utan att kännas sig bunden av en familj (Axess 2016). Detta påverkar landsbygden då att många som inte vill stadga sig och skaffa barn söker sin in till städerna, inte för en urbanisering, utan för att det är där som de kan njuta av ett singel liv med allt vad de innebär av närhet till restauranger museer med mera (CNA 2020). Som indirekt effekt får denna nya typ av icke familjeskapande negativa

konsekvenser för landsbygden som slutar i att exempelvis både företag och skolor tvingas lägga ner (Matanle et al. 2011).

Det är många faktorer som jag inte har tagit upp i denna uppsats men som påverkar landsbygden avfolkning men jag var intresserad av hur och om förändringen familjestrukturen påverkade landsbygden något och jag kan efter denna undersökning säga: JA.

8. Avslutande reflektion

Uppsatsen har visat på att den japanska familjen har förändrats mycket sedan andra världskriget, från att ha varit en ”*stem-family*” till att ha blivit en kärnfamilj. Japanerna har även sedan globaliseringen börjat att få ett mer individualistiskt tankesätt vilket skaver på de traditionella könsrollerna som följde med in i kärnfamiljens norm. Japanerna verkar vilja fokusera mer på sig själva än göra som är typiskt för japaner att göra, det vill säga att göra det som ”är bäst” för gruppen. Detta nya tankesätt har gjort det mindre attraktivt för unga japaner att stadga sig och skaffa familjen vilket påverkar befolkningsutvecklingen negativt. Färre barn föds och en ensam och åldrande befolkning ökar. Detta i kombination med att det finns färre och färre japaner som arbetar för att kunna hjälpa till att försörja sina äldre skapar ekonomisk oro inför framtiden. Familjestrukturens förändring från en ”*stem-family*” till en kärnfamilj har en indirekt påverkan på landsbygden där ”*stem-family*” var av vikt för att familjer skulle kunna sköta om sina verksamheter och upprätthålla familjens marker. Indirekt får familjens förändring, som en bidragande faktor, som konsekvens att många äldre lever ensamma på landsbygden.

Överlag är det kvinnans roll som har ändrats och jag funderar kring hur Japans utveckling kommer att se ut, kommer den fortsätta nedåt så som steg fem i demografisk transitions modell antyder eller kommer staten och människorna tillsammans att skapa en ny norm i Japan. Där både ekonomisk trygghet finns för de som väljer att skaffa barn själva och samhällsstöd i form av både förskoleplatser och social acceptans finns. Statliga regler försöker att underlätta för individen i Japan men normerna i samhället är kämpar för att hålla kvar det kollektivistiska förhållningssättet då det är de som sägs vara det japanska. Jag själv upplever genom mina observationer att många japaner är rädda då de både vill värna om det japanska

och kulturen men samtidigt vill de globalisera sig och skaka om i normerna. Tyvärr kan man inte både äta kakan och ha kvar den så det ska bli spännande att se hur Japan ser ut om bara 20 år, mycket har nog hänt då.

Det vore intressant att se fortsatt forskning kring andra fenomen som påverkar avfolkningen av landsbygden i Japan. Familjestrukturen är en del och det hade varit intressant att gräva djupare i ämnet, kanske är det någon som har möjlighet att göra det i framtiden? Denna uppsats har även pratat mycket om kvinnans förändrade roll inom familjen men det vore intressant med fortsatt forskning riktad mot mannens förändrade roll inom familjen.

9. Referenser

- Hirdman, Y. (2001). *Genus – om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.
- Matanle, P. Rausch, A. Et al. (2011). *Japan's Shrinking Regions in the 21st Century*. New York: Cambria Press
- Morell, M. (2001) *Band 4 – Jordbruket i industrisamhälle*. Stockholm: Natur och kultur.

9.1 Elektroniska källor

- Axess. (2016). *Den japanska självbilden*. Tillgänglig: <https://www.axess.se/tv/den-japanska-sjalvbilden/del-2-av-3-individuell-identitet/> [2022-05-13]
- Bandura, A. (1963). *Bandura and Social Learning Theory*. Tillgänglig: https://www.youtube.com/watch?v=NjTxQy_U3ac [2022-05-13]
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1095014/FULLTEXT01.pdf> [2022-05-13]
- Bloomberg. (2019). *In Japan's Vanishing Rural Towns, Newcomers Are Wanted*. Tillgänglig: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-11-15/in-japan-s-vanishing-rural-towns-newcomers-wanted> [2022-05-13]
- CNA. (2020). *Deciphering Japan*. Tillgänglig: <https://www.channelnewsasia.com/watch/deciphering-japan> [2022-05-13]
- Encyclopaedia Britannica. (1963). *Japan - Miracle in Asia*. Tillgänglig: https://archive.org/details/japan_miracle_in_asia_1963 [2022-05-13]
- Gumucio, I. (2008). *Tillbaka till framtiden. En studie av demografin runt Medelhavet*. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:134/FULLTEXT01.pdf> [2022-05-30]

- Hidasi, J. (2019). *Womenomics: Success or Failure*. Tillgänglig:
https://www.researchgate.net/publication/352247000_Womenomics_Success_or_Failure [2022-05-30]
- Imamura A, E. (1990). *The Japanese Family By For Video Letter from Japan II: A Young Family*. *Asia Society* (1990): 7-17. Tillgänglig:
<http://www.columbia.edu/cu/weai/exeas/resources/pdf/japanese-family-imamura.pdf> [2022-05-13]
- Imamura, A, E. (2004). *The Japanese Family Faces 21st-Century Challenges*. Tillgänglig: <https://fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/family.pdf> [2022-05-13]
- Japan foundation for aging and health. (2021) *高齢者の独居問題*. Tillgänglig:
<https://www.tyojyu.or.jp/net/kenkou-tyoju/tyojyu-shakai-mondai/koreisha-dokkyomondai.html> [2022-05-30]
- Japan Today. (2020). *Japan looks set to follow other nations with a coronavirus-induced rise in divorces*. Tillgänglig:
<https://japantoday.com/category/features/lifestyle/japan-looks-set-to-follow-other-nations-with-a-coronavirus-induced-rise-in-divorces> [2022-05-13]
- Macrotrends LLC. (u.å). *Japan Rural Population 1960-2022*. Tillgänglig:
<https://www.macrotrends.net/countries/JPN/japan/rural-population> [2022-05-13]
- Mr. Sinn. (2020). *Demographic & Epidemiological Transition Model [AP Human Geography Unit 2 Topic 5] (2.5)* Tillgänglig
https://www.youtube.com/watch?v=5hWRFwQ_pE4 [2022-05-25]
- Miyazaki, R. (2021). *A descriptive analysis of three-generation households and mothers' employment in Japan, 2002–2019*. Tillgänglig:
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJSSP-04-2021-0075/full/pdf?title=a-descriptive-analysis-of-three-generation-households-and-mothers-employment-in-japan-20022019> [2022-05-13]
- Nippon (2019). *Only 7.5% of Japanese Men Take Childcare Leave in Fiscal 2019*. Tillgänglig: <https://www.nippon.com/en/japan-data/h00814/> [2022-05-30]
- OECD. (2009) *Evaluation of agricultural policy reforms in Japan*. Tillgänglig:
<https://www.oecd.org/japan/42791674.pdf> [2022-05-13]

- Ohno, K. (2006). *The Economic Development of Japan*.
Tillgänglig: <https://www.grips.ac.jp/forum/pdf06/EDJ.pdf> [2022-05-13]
- PwC Network. (2016). *From urbanization to aging society – Lessons from Japan*.
Tillgänglig: <https://www.pwc.com/jp/en/japan-knowledge/archive/assets/pdf/from-urbanization-to-aging-society.pdf>
[2022-05-13]
- Sakane, Y. (2016). *The Characteristics and Global Position of the Japanese ie System*. Tillgänglig: <https://core.ac.uk/reader/236185910> [2022-05-13]
- Statista. (2022). *Female labor participation rate in Japan 2021, by age group*.
Tillgänglig: <https://www.statista.com/statistics/796802/japan-female-labor-participation-by-age-group/> [2022-06-01]
- Svenska Dagbladet. (2014). *Utan invandring krymper landsbygdens kommuner*.
Tillgänglig: <https://www.svd.se/a/d095e08c-adf9-358d-9635-d821f6903437/utan-invandring-krymper-landsbygdens-kommuner> [2022-05-13]
- Tanaka, K. Iwasawa, M. (2010). *Aging in Rural Japan—Limitations in the Current Social Care Policy*. Tillgänglig:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2951623/> [2022-05-13]
- The Atlantics. (2017). *CAN ANYTHING STOP RURAL DECLINE?* Tillgänglig:
<https://www.theatlantic.com/business/archive/2017/08/japan-rural-decline/537375/> [2022-05-13]
- The Government of Japan (u.å.). *Women's Empowerment*. Tillgänglig:
<https://www.japan.go.jp/diversity/women/index.html> [2021-05-18]
- Tokushimaru. (u.å.). とくし丸って?
Tillgänglig: <https://www.tokushimaru.jp/about/> [2022-05-30]
- The world bank. (2018). *Urban population (% of total population) - Japan*.
Tillgänglig: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=JP&start=2000> [2022-05-13]
- United Nations. (2019). *Department of Economic and Social Affairs Population Dynamics. World Population Prospects 2019*. Tillgänglig:
<https://population.un.org/wpp/Graphs/Probabilistic/FERT/TOT/392>
[2022-05-13]

UR. (2004). *Yvonne Hirdman Professor i Historia*.

Tillgänglig: https://www.ur.se/mb/pdf/Texter/Yvonne_Hirdman_2.pdf
[2022-05-13]

World Population Review. (2022). *Total Fertility Rate 2022*.

Tillgänglig: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/total-fertility-rate> [2022-05-25]

Tack

Jag vill börja med att tacka mina handledare för all vägledning och stöttning trots missförstånd och tårar.

Tack till mina underbara kursare och kamrater för att ni peppat och lyssnat på mig, både när jag varit på topp och nere på botten.

Tack till mamma för den hjälp jag fått med lusläsningen av texten och att du alltid orkar med allt mitt pladder.

Tack till min älskade sambo som stöttat mig under dessa 10 veckor och pushat mig till att fokusera när jag varit i väg hemifrån skrivit och fått mig att koppla bort alla tankar på en kandidatuppsats när jag har varit hemma och ledig. Du betyder så mycket för mig. ♥

Slutligen tack till Åsgatan 2 Kafé i Järna för alla underbara koppar kaffe jag druckit hos er under mitt kandidatuppsats skrivande.

Tack alla som har läst denna text, jag hoppas ni har fått en inblick i den japanska familjestrukturen och att ni fann läsningen intressant!

Lovisa Karolina Segersvärd

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.